

Huomautuksia kielivertailun metodeista

On ilmeistä, että viime vuosina uralilaisessa kielentutkimuksessa on esiintynyt pyrkimyksiä hylätä tai ainakin syrjäyttää perinnäisen vertailevan kielentutkimuksen menetöt ja tulokset. Tämänlaatuisia taipumuksia ilmenee mm. siinä, että eräät tutkijat eivät mielellään selitä uralilaisissa kielissä esiintyviä yhteisiä piirteitä suoranaisesti kantakielestä saaduksi perinnöksi ja että jotkut ovat vieläpä epäilleet uralilaisen kantakielen olemassaoloakin. Sen sijaan koetetaan mitä suurimmassa määrin selittää tällaiset ilmiöt oletamalla myöhempää samansuuntaista kehitystä tai kielten keskinäisiä kosketuksia. Tuntuu miltei siltä, että olisi olemassa tunnepitoista vastenmielisyyttä vanhaa ja hyväperustaista vertailevaa metodologia vastaan. Jokuset tutkijat ovat ehkä kyllästyneet tiukan historiallis-vertailevan kielentutkimuksen vaivalloiseen yksityiskohtaiseen työhön ja siis tunteneet mielikuvituksellisemman, rohkeamman kielitieteen kaipuuta. Luulen kuitenkin, että on syytä varoittaa tästä taipumuksesta, joka helposti vie mielialtaan ja turhiin olettamuksiin, kun jätetään todellisuuden luja pohja.

On hyvin kiintoisaa huomata, että sellaiset tutkijat, joka syyttävät perinnäisen vertailevan metodin edustajia siitä, että he liian helposti johtavat sukukielten yhteisiä aineksia oletetusta alkukielestä, itse saattavat osoittaa suorastaan hämmästyttävää uhkarohkeutta olettaessaan kaikenlaisia rakenteellisia ja morfologisia vuorovaikutuksia mitä erilaisimpien kielten välillä, usein joutuen ristiriitaan kaiken historiallisen todennäköisyyden kanssa.

Nämä ylimalkaiset huomautukset

on lähinnä aiheuttanut VALTER TAULIN kirjoitus *On foreign contacts of the Uralic languages* (Ural-Altische Jahrbücher 27: 1-2, s. 7-31, Wiesbaden 1955). Tekijä sanoo s. 9, että »hypoteesi, joka selittäessään suomalais-ugrilaisten ja samojedikielten suhdetta, lähtee kosketuksista ja keskinäisestä vaikutuksesta, on itse asiassa paljon hedelmällisempi ja realistisempi kuin yhteisen kantakielen olettaminen.» Ja pyrkiessään osoittamaan, kuinka uralilaiset kielet ovat saaneet alkunsa ja nykyisen muotonsa, hän ilmoittaa (s. 11), että »uralilaiset kielet ovat saaneet nykyisen rakenteensa ainakin kolmelta eri kieliryhmältä: (1) indoeurooppalaiselta, (2) altailaiselta tai turkkilaiselta, (3) arktiselta, so. joltakin paleoarktiselta kieliryhmältä.» Viimeksi mainittu »arktinen» komponentti näyttää olevan varsin epämääräinen: »Toistaiseksi on mahdotonta osoittaa tämän arktisen komponentin alkuperää, ovatko uralilaiset kielet antaneet sen muille pohjoisille kielille vai päinvastoin, vai onko se peräisin jostakin kolmannelta paleoeuraasialaisesta (resp. paleoeurooppalaisesta) kielielementistä. Tämän komponentin täytyy joka tapauksessa olla hyvin vanha». (S. 14). Mutta nähtävästi ei tämäkään riitä: »Jos kolme yllä käsitettyä komponenttia erotetaan uralilaisten kielten rakenteesta, jää vielä jäljelle eräitä rakenteaineksia, jotka viittaavat johonkin neljänteen kerrostumaan näiden kielten koostumuksessa, vaikka nämä ainekset saattaisivat osittain johtua myös arktisesta komponentista». (S. 14).

Suorastaan hämmästyttävän vaihtuksen tekee seuraava väite (p. 15):

»Huomiota herättävä tosiseikka tässä yhteydessä on, että mordvassa esiintyy struktuuripiirre, jota ei ole muissa uralilaisissa kielissä, mutta joka esiintyy baskin kielessä, kaukasialaiskielissä, paleosiperialaisissa kielissä ja eskimossa: objektikonjugaatio, joka erityisen suffiksin avulla kaikissa persoonissa ilmaisee sekä subjektin että objektin (ainoa ero on, että baskissa, kaukasialaiskielissä ja kotin kielessä objekti ilmaistaan prefiksien avulla.» Tähän on sanottava, että prefiksien ja suffiksien erilaisuus ei mitään suuri-*piirteisimmänkään* kielenvertailijan mielestä liene aivan vähäpätöinen seikka. Ennen kaikkea tässä kuitenkin saa ihmetellä sitä, että Tauli, joka ei tunnusta esimerkiksi akkusatiivin-päätteen *-m:n* uralilaista ikää, vaikka se on kadonnut jäljettömiin vain kahdesta uralilaisesta kielestä (vrt. UAJ 24:3—4, s. 28, ja väitöskirjassani »The form of the object in the Uralic languages» s. 145 esittämäni kritiikkiä), ei epäröi noin yhdistellä mitään erilaisimmista kielistä vain rakenteellisia yhtäläisyyksiä osoittavia ilmiöitä. Rakenteellinen kielentutkimus on epäilemättä hyvin kiintoisaa ja arvokasta, varsinkin historiallis-vertailevan kielitieteen kannalta, kun tutkitaan kielten rakenteellisia muutoksia kehityksen kuluessa — tämä on kai kielitieteen mielenkiintoisimpia tehtäviä — mutta jos tyydytään keräilemään rakenteellisia piirteitä eri tahoilta huomioonottamatta vertailevan ja historiallisen kielentutkimuksen selviä tuloksia, tutkimus rappeutuu senkaltaiseksi leikiksi, joka pintapuolisten yhtäläisyyksien nojalla vertaa toisiinsa maailman kaikkien kielten sanavarastoja.

Taulin käsitys uralilaisten kielten alkuperästä perustuu jossakin määrin Bubrihin ns. kosketusteoriaan (s. 8), joka tässä nousee kuolleista. Täl-

le teorialle on ominaista, että se hylkää tosin epätäydellisen mutta kuitenkin varmalla pohjalla olevan historiallis-vertailevan kielentutkimuksen ja tekee joukon aivan todistamattomia olettamuksia kielten esihistoriallisista kosketuksista. Tämän käsityksen mukaan kaikki on lopulta mitään erilaisimpien ainesten seos, uuden ja vanhan, läheisen ja kaukaisen sekamelskaa, jossa lopputuloksena on välttämättä se, ettemme tiedä mitään ja että siis yksi arvelu voi olla yhtä hyvä kuin jokin toinenkin.

On johdonmukaista, että Tauli mielellään tarttuu lappalaisia koskeviin kielenvaihtoteorioihin ja toteaa (s. 25), että »Lappish is a mixed language par excellence». Hän löytää lapinkielestä kolme komponenttia: »arktisen» komponentin, läntisen suomalais-ugrilaisen aineksen, ja viimeksi luultavasti erään tuntemattoman »paleoeurooppalaisen» tai »paleoeuraasialaisen» substraatin.

Tätä vastaan on sanottava, että lapin kielen ei suinkaan ole todistettu olevan »sekakieli» suuremmassa määrin kuin muutkaan kielet, vaikka lapissakin on paljon lainasanoja. On kyllä totta, että kaikki tai useimmat kielet historiansa kuluessa ovat saaneet vaikutuksia eri tahoilta, ja näiden kosketuksien selvittäminen on tärkeä tutkimustehtävä, mutta silti ei ole oikein hajottaa kieliä kimpuksi heterogeenisiä »komponentteja», jossa lopuksi ei ole jäljellä mitään ydintä. Päinvastoin, useimmilla kielillä on ikivanhan perinnön luja ydin, ja vertailevan kielentutkimuksen tehtävä on mm. tämän ytimen selvittäminen ja sen erottaminen vieraista vaikutuksista.

Taulilla on laaja lukeneisuus, ja hänellä on runsaasti kirjallisuusviitteitä, jotka ovat usein hyödyllisiä.

Hänen kirjoituksensa sisältää myös hyviä huomautuksia uralilaisten kielten kosketuksista, mutta kokonaiskuvaan vaikuttaa haitallisesti se epä-

kriittinen hyvän ja mahdollottoman sekoitus, jota on yllä moitittu ja joka esiintyy joskus hänen kirjallisuusviitauksissaankin.

BO WICKMAN

Notes on Methods of Comparing Languages

In recent years there has appeared in Uralic linguistics among some investigators a tendency towards rejecting or at least disregarding the traditional methods and the results of historical and comparative linguistics. Instead of explaining similar phenomena in various languages by assuming a common origin in a proto-language, one prefers to explain them by assuming parallel development or foreign and mutual influence. Some investigators even doubt that the Uralic proto-language has ever existed. On the other hand, it is interesting to observe that some writers who dare not derive e.g. case-endings from the proto-language, although they are found almost universally in the present Uralic languages,

may be wonderfully bold when it comes to establishing ancient contacts between vastly remote languages, however small the probability of such assumptions may seem. In such cases the well-founded traditional methods of comparative linguistics are rejected in favour of fanciful constructions that are in reality simply guesswork without any solid foundation.

The reviewer criticizes the paper »On foreign contacts of the Uralic languages» by Valter Tauli (*Ural-Altische Jahrbücher* 27:1—2, p. 7—31, Wiesbaden 1955) as an instance of this outlook, which is at the same time much too sceptical in one direction and much too uncritical in another direction.

BO WICKMAN